

Ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз етудегі Қазақстан және Ресей заңнамаларының ерекшеліктері

Аңдатпа. Мақалада Қазақстан мен Ресейде ақпараттық қауіпсіздік пен ақпараттық саясат туралы жазылған заңдар қарастырылған. Екі елдің ақпараттық саяси ахуалы салыстырмалы түрде көрсетілген. Сондай-ақ, екі мемлекеттің ақпараттық саладағы қызығушылықтарын, азаматтардың негізгі ақпараттық құқығы мен бостандығын іске асыру, бәсекеге қабілетті ақпараттық құралдарды, ақпараттық-телекоммуникациялық саланы дамыту, ақпараттық технологияны қолдану және жасау, ақпараттық өнімдер мен қызметтерді дамыту, ақпараттық қауіпсіздік саласындағы мемлекеттік саясат, ақпараттық саладағы халықаралық ынтымақтастық жан-жақты талданған. Жалпы, қоғамды ақпараттандыру, әлемдік ақпараттық кеңістікке шығу процесі қарқынды дамыған сайын, оның пайдасымен бірге, келеңсіз жақтары да қатар өсуі заңды құбылыс. Бұқаралық мәдениеттің ықпалы ұлттық мәдениетті кейінгі ысыруы мүмкін. Өйткені, бұқаралық ақпарат құралдарының қай түрінде болмасын, біздің ұлттық мәдениетімізге, тәлім-тәрбиемізге жат ақпараттарды көп кездестіруге болады. Мемлекеттің саяси-экономикалық және әлеуметтік-мәдени өмірінде елеулі орын алған ақпараттық технологиялардың даму серіні ақпараттық қауіпсіздік мәселелерін шешуге жоғары талаптар қояды. Мемлекеттегі ақпараттық саясат қоғамның ақпараттық саласын дамытуға бағытталған ақпараттық мекемелердің қызметін реттейді. Бұл қызмет баспасөзді ғана емес, телевизия мен радио байланыстар, ақпараттық жүйелер мен веб-ресурстар жасау, сақтау, оңдеу, көрсету, ойын-сауықтан ғылым, саясат т.б. дейінгі ақпарат тарату түрлерінде барлық өндірістер мен байланыстар жиынтығын қамтиды.

Мемлекеттің ақпараттық саясаты бұқаралық ақпарат құралдарындағы ұйымдастыру нысандарының мемлекеттік, жеке, аралас қызметтерінің әртүрлі және тең құқылы болуын; масс-медияның қоғамдық міндетін өзектендіруін; ұлттық, аймақтық және жергілікті билік мекемелері ақпараттық саясатының бейтарап болуын қадағалайды. Осы мәселенің барлығы да мақалаға негізгі арқау болып отыр.

Түйін сөздері: ақпараттық саясат, ақпараттық қауіпсіздік, ақпараттық құқық, ақпараттық қатынастар, ұлттық ақпараттық жүйелер.

DOI: 10.32523/2616-7174-2021-137-4-32-39

Кіріспе

Қоғамды жаппай ақпараттандыру, әлемдік ақпараттық кеңістікке шығу процесі қарқынды дамыған сайын, оның пайдасымен бірге, келеңсіз жақтары да қатар өсуі заңды құ-

былыс екені анық. Бұқаралық мәдениеттің ықпалы ұлттық мәдениетті кейінгі ысыруы әбден мүмкін. Өйткені, бұқаралық ақпарат құралдарының қай түрінде болмасын, біздің ұлттық мәдениетімізге, тәлім-тәрбиемізге жат ақпараттарды көптеп кездестіруге болады.

Мемлекеттің саяси-экономикалық және әлеуметтік-мәдени өмірінде елеулі орын алып отырған ақпараттық технологиялардың даму серпіні ақпараттық қауіпсіздік мәселелерін шешуге жоғары талаптар қояды.

Мемлекеттегі ақпараттық саясат қоғамның ақпараттық саласын дамытуға бағытталған ақпараттық мекемелердің қызметін реттеуші болады. Аталған қызмет баспасөзді ғана емес, телевизия мен радио байланыстар, ақпараттық жүйелер мен веб-ресурстар жасау, сақтау, өңдеу, көрсету, ойын-сауықтан ғылым, саясат т.б. дейінгі ақпарат тарату түрлерінде барлық өндірістер мен байланыстар жиынтығын қамтиды [1].

Мемлекеттің ақпараттық саясаты бұқаралық ақпарат құралдарындағы ұйымдастыру нысандарының мемлекеттік, жеке, аралас қызметтерінің әртүрлі және тең құқылы болуын; масс-медианың қоғамдық міндетін өзектендіруін; ұлттық, аймақтық және жергілікті билік мекемелері ақпараттық саясатының бейтарап болуын қадағалайды. Елімізде егемендік алған уақыттан бері ақпараттық қатынастарға, ақпараттық қауіпсіздікке, оның ішінде ақпаратты қорғауға, дамытуға арналған біршама заңдар мен жарлықтар, Үкімет қаулылары жарық көрді. Қазақстан Республикасы ақпараттық қауіпсіздігі мен мемлекеттік саясатының негізі Ата Заң баптарынан бастау алып, «Ұлттық қауіпсіздік туралы», «Мемлекеттік құпиялар туралы», «Ақпараттандыру туралы» т.б. заңдармен, Елбасы жарлықтарымен, Үкімет қаулыларымен, мемлекеттік бағдарламалармен және мемлекетаралық құжаттармен реттеліп отырады. Ақпараттық қауіпсіздік Қазақстанда қоғамның барлық салаларында өзекті екенін білеміз.

Қазақстан Республикасындағы ақпараттық қауіпсіздік тұжырымдамасында ақпараттық қауіпсіздік техникалық, әлеуметтік және саяси аспектілер тұрғысынан қаралады. Тұжырымдамаға сәйкес, техникалық аспект ақпараттың тұтастығын, құпиялылығын және қол жетімділігін қамтамасыз ету үшін Ұлттық ақпараттық жүйелерді, ақпараттық және телекоммуникациялық инфрақұрылымды рұқсатсыз кіруден, пайдаланудан, ашудан, бұзу-

дан, өзгертуден, оқудан, тексеруден, жазудан немесе жойудан қорғауды қамтиды. Ақпараттық қауіпсіздіктің әлеуметтік-саяси аспектісі ақпараттық кеңістік пен бұқаралық ақпарат құралдарын Қазақстан Республикасының ұлттық мүдделеріне нұқсан келтіруі мүмкін мақсатты теріс ақпараттық және ұйымдастырушылық әсерден қорғау болып табылады [2].

1999 жылғы 23 шілдеде қабылданған Қазақстан Республикасының «Бұқаралық ақпарат құралдары туралы» Заңы ҚР Конституциясында кепілдендіретін құқық пен бостандық арнасында толығымен нақтыланған және бұқаралық ақпарат құралдары өкілдерінің көңілінен шықты. Қазақстан Республикасының 1995 жылдың 17 сәуірінде қабылданған «Лицензиялау туралы» Заңы телерадио хабарларын таратуда рұқсат етілетін тәртіпті орнықтырған. Сондай-ақ, бұқаралық ақпарат құралдарында шетелдік тұлғаның тікелей және жанама қатысуын 20 пайызға шектеу талабы ҚР «Ұлттық қауіпсіздік туралы» Заңында қарастырылған [3]. Сонымен қатар, елдің ұлттық қауіпсіздігіне зиян келтіретін шетелдік бұқаралық ақпарат құралдарының баспа өнімдері, телерадиобағдарламаларын таратуға тыйым салынғаны айтылған. Қазақстан Республикасының «Салық және бюджетке төленетін басқа міндетті төлемдер туралы» Заңында газет-журнал өнімдерін өндіру және жүзеге асыру бойынша салықтан босатытын бап бар. ҚР «Кеден ісі туралы» Заңында газет-журнал, баспа өнімдерін толық емес мерзімде заңдастыруға мүмкіндік беретін, сондай-ақ уақытша сақтау қоймасынан өткізіп тасымалдауға рұқсат берілген. Республика аумағында жарнамаларды тарату, орналастыру және пайдалану өндіріс үдерісінде туындайтын қатынастарды ҚР «Жарнама туралы» Заңы реттейді. ҚР «Байланыс туралы» Заңы ел аумағында байланыс қызметінің құқықтық негіздерін орнататын, осы қызметті реттеу бойынша мемлекеттік мекемелердің байланыс қызметтерін көрсететін немесе қолданытын жеке және заңды тұлғалардың құқықтары мен міндеттерінің өкілеттігін анықтайды. Бұқаралық ақпарат құралдарындағы қызметті заңнамалық реттеу арнаулы заңнамадан

бөлек азаматтық, қылмыстық және әкімшілік заңнаманың жалпы нормаларының біршама санын қамтыған. Сонымен бірге бұқаралық ақпарат құралдары сұрақтарын реттеуде азаматтық заңнаманың берілген нормалары масс-медианы қандай да бір бөлек санатқа бөлмейді. ҚР Қылмыстық Кодексі мен ҚР Азаматтық кодексіне тыйым салатын және шектейтін тиісті нормаларды, жеке және заңды тұлғалардың ар-намысына, абыройына және іскерлік беделіне нұқсан келтіретін анық емес ақпараттарды таратқаны үшін азаматтық-құқықтық жауапкершілікті орнататын баптар да бар. Ел арасында алауыздық тудырып, ұлтты арандатуға бағытталған ақпараттарды жариялауға беріп, мемлекетке осындай ақпараттарды таратқаны үшін, сондай-ақ, баспа туралы және басқа да бұқаралық ақпарат құралдары туралы заңнаманы бұзғаны үшін әкімшілік жауапкершілікті орнататын әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекстер күшіне енген. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 1999 жылғы 8 қаңтарда №16 Қаулысымен бекітілген «Тілдер туралы» заңнамада электронды бұқаралық ақпарат құралдарына қойылатын талаптар хабар тарату тілі, меншікті және ретрансляция жасалатын бағдарламалар арақатынасы айтылған [4]. Осындай масс-медиа облысындағы бұқаралық ақпарат құралдары қызметін реттейтін заңнамаларды азаматтық қоғам және тұтастай заңды дамыту деңгейінде халықаралық талаптарға сай дайындау керек. Экономикалық қолдаушылықтың қатаң шаралары халықаралық құқық нормаларымен де қарастырылған. Ең алдымен білім, ғылым және мәдениет саласындағы ақпараттарды (1950ж.) және оларға Хаттама енгізу (1976ж.) туралы халықаралық келісім түрінде болады. Аталған Келісімге әлемнің 90-ға жуық елдерімен бірге Қазақстан мен Ресей де қатысады [5]. Бұл Келісімге қатысушы-мемлекеттер еркін пікір алмасулар зияткерлік ілгерілеудің, халықаралық өзара түсіністіктің міндетті шарты болып табылатынын және осылайша әлемдегі бейбітшілікті сақтауға жағдай жасайтынын мойындайды. Білім, ғылым және мәдениет саласындағы ақпараттарды еркін алмасуға көмектеседі.

Зерттеудің өзектілігі мен нәтижесі

«Қазақстан Республикасының әкімшілік құқықбұзушылық туралы Кодексіне өзгерту және қосымша енгізу туралы» Заң, БАҚ өнімдерін есепке қоймай таратуға болмаса одан кейін БАҚ шығарылымын тоқтату немесе қысқарту туралы шешімді шығарғаннан кейін, сонымен қатар эфир бағдарламаларында тілдік балансты бұзғаны («Қазақстан Республикасының тілдері туралы» 1997 жылғы заңына сәйкес эфир уақытын 50% кем емес қазақ тіліндегі бағдарламалар қамтуы тиіс) үшін БАҚ, және олардың жауапты тұлғалары мен меншіктенушілерінің жауапкершілігін күшейтеді. Бұқаралық ақпарат құралдары қызметін реттеуші ведомстволық нормативті шығармашылықтың мерзімі жеткен мәселесін қозғаған кезде олардың заңнамалық ауқымда сандық өсім артықшылығындағы бағытын көрсету қажет [6].

Ұлттық, аймақтық және жергілікті деңгейде көптеген жекеменшік және мемлекеттік БАҚ-тың болуы осыны айғақтайды. Бұқаралық ақпарат құралдары түрлерінің алуан түрлілігі және олардың мазмұны әрбір азаматтың әр бағыттағы ақпарат мазмұнына қолжетімділігін қамтамасыз етеді. БАҚ тәуелсіздігі азаматтық қоғамның қалыптасу көрсеткіштерінің бірі. Тәуелсіз БАҚ-тың баламалы ақпаратын кедергісіз ұсыну қоғамның ашықтығын қалыптастыруға мүмкіндік туғызады. Бұқаралық ақпарат құралдары жеке тұлғалардың қарама-қарсы ұстанымдарының біріктіруге, бәтуаластықты іздеуге, толеранттылықты қалыптастыруға мүмкіндік туғызып, мәмілеге келуге көмектеседі. Еліміздегі бұқаралық ақпарат құралдары қызметін реттеу әдістерін бағалау арқылы соның ішінде масс-медиа саласында қолданыстағы заңнамаларға өзгерту енгізе отырып республикада сөз бостандығын қамтамасыз етудің, БАҚ қызметіндегі құқықтық, сонымен қатар экономикалық шарттардың әрекеті іске асырылатынын көреміз. Қолданыстағы заңнама негізінен мемлекеттік ақпараттық ресурстарды, сонымен бірге ақпарат саласында

мемлекеттің мүддесін, жеке тұлға құқығын қорғауға бағытталған. Сонымен қатар азаматтардың Ата Заңмен анықталған еркін ақпарат алу, сонымен бірге олардың дербес мәліметтерін қорғау құқығын реттейтін заңнамалық актілер де бар. Сондықтан «Ақпарат және ақпаратты қорғау», «Дербес мәліметтер туралы» заңдар қабылдау қажеттігі туындап отыр. Қолданыстағы және болашақта қабылданатын, өзгертілетін және толықтырылатын заңдар мен өзге де нормативтік-құқықтық актілердің мемлекеттік тілдегі және орыс тіліндегі нұсқаларының мағынасы жағынан сәйкестігіне көңіл аударуды қажет етеді. Енді Ресей мемлекетінің ақпарат және ақпараттандыру саясатын анықтайтын құжаттарынан қоғам мен мемлекеттің ақпараттық саладағы қызығушылықтарын, тұлға мен азаматтың негізгі ақпараттық құқығы мен бостандығын іске асыру, ақпараттық-телекоммуникациялық саланы дамыту, ақпараттық технологияны қолдану және жасау, бәсекеге қабілетті ақпараттық құралдарды, өнімдер мен қызметтерді дамыту, ақпараттық қауіпсіздік саласындағы мемлекеттік саясат, ақпараттық саладағы халықаралық ынтымақтастықты дамыту бағыттарын көруге болады. Ресей Федерациясының ақпараттық қауіпсіздік Доктринасында «Қоғамның қазіргі даму кезеңі» аталады. Ол ақпараттық сала қызметінің дамуымен сипатталады. Ақпаратты жинау, қалыптастыру, тарату және пайдалануды жүзеге асыратын ақпараттық инфоқұрылым, субъектілер, ақпараттар жиынтығымен қатар ақпаратты реттеу барысында туындайтын қоғамдық қатынастарды береді. Ресей Конституциясындағы бірқатар баптар ақпараттандыру саласындағы қатынасты тікелей немесе жанамалай реттейтін нормалардан тұрады. Сонымен қатар осы саланы реттеуге бағытталған федералды заңдар қабылданған. Олар – «Ақпарат туралы және ақпараттандыру мен ақпаратты қорғау туралы» Федералды Заңы мен «Бұқаралық ақпарат құралдары туралы» Федералды Заңы. Ақпараттық құқықтың көптеген нормалары Ресей Президентінің жарлықтары мен Үкіметінің қаулыларында кездеседі.

Талқылау

Ресейдің медиакеңістігі халықаралық-құқықтық стандарттан алшақ кете алмайды. Себебі, бұл ел ұлттық ақпараттық кеңістік әлемдік ақпараттық кеңістіктің бір бөлшегі деп есептейді. Сондықтан да, құқықтық реттеулерге, өзара әрекеттесулерге, ұлттық ақпараттық технологиялардың шетелдік технологиялармен бірігулеріне қажеттіктер туындайды. Заңнама тек қана заңдардың жинағына ғана немесе басқа да құқықтық актілер мен жарлықтарға сүйенбеуі тиіс, сонымен қатар ол адамзат өркениетінің құндылықтарын, озық идеялары мен қоғамның тұжырымдамаларын бере білуі керек. Бұл дискурстың өзекті мәселесі халықаралық ақпараттық қызмет аясындағы қарым-қатынасты, бұқаралық ақпарат құралдарының еркіндік институты ретінде қарастырады. Бұқаралық ақпарат құралдарының еркіндігі адамның еркіндігіне салынған жол. Ол оның құндылықтарын қоғам мен мемлекетте тануының негізі екені анық. Бұрынғы кеңестік мемлекеттердегі бұқаралық ақпарат құралдары бостандығы плюрализм мен демократияны, адамзаттық құндылықтарды, негізгі құқықтар және азаматтар мен тұлғалардың бостандығын бағалайтын халықаралық қауымдастықтарға өркениетті түрде ентелей енуі мен демократиялық институттардың құрылуының қуатты құралы болып табылады. Бұрын КСРО-да сөз бостандығы мен басылымы коммунистік партия мен халықтарды біріктіру және социалистік қатарды дамыту мүддесі үшін ғана қолданылды.

Жиырмамыншы ғасырдың 90 жылдарында Ресейдің демократияға өтуіне байланысты тұлғаның қоғам мен мемлекеттегі статусына, сонымен қатар сөз, басылым, ақпарат, бостандығы мен БАҚ-та елеулі алға жылжулар болды. Тәуелсіз БАҚ пайда болып, ресей азаматтарының сенім, сөз, ақпарат бостандығына қойылған идеологиялық шектеулер жойылып, өзгерістер енгізілді. Жоғарыда аталып кеткен заңның «Бұқаралық ақпарат еркіндігі» деп аталатын 1-бабында «Ресей Федерациясында Ресей Федерациясының бұқаралық ақпарат құралдары туралы заңнамасында

көрсетілген ерекшеліктерден басқа кезде, ақпаратты іздеу, алу, жасау және тарату, бұқаралық ақпарат құралдарын құру, иелік ету, қолдану және билік ету, жасап шығару, сатып алу, сақтау және бұқаралық ақпарат құралдарын шығару және тарату үшін техникалық құрылғылар мен құралдарды, шикізаттар мен материалдарды иелену заңмен шектелмейді» деп бекітті [8]. 1991 жылғы БАҚ туралы Заң әлемдік ақпараттық заңнамалардың либералды үлгілерінің бірі болып табылады. Заң масс-медианың бостандығын қорғайтын үш негізгі қағидатқа негізделіп жасалған – цензураны жою; жеке меншік БАҚ құруға құқық; редакция алқасы мен журналисттік ұжымның еркіндігі. Енгізілген көптеген өзгерістерге қарамай, өтпелі кезеңнің елесін сақтаған және ескірген ережесі бар бұл заң, елеуді өзгерістер енгізілмей қызмет жасап келе жатыр.

Заңның баптарын атап өтсек: цензураны жою, бұқаралық ақпарат құралдары редакциясының кәсіби тәуелсіздігі, осы құралдың, баспагердің, таратушының, редакция мүлкі иесінің құрылтайшысы ретінде сөз сөйлеп, азаматтардың бұқаралық ақпарат құралдары арқылы мемлекеттік мекемелердің мен ұйымдардың қызметтері туралы және басқа да көптеген жағдайлар туралы шынайы мәліметтер мен ақпарат алу құқығы. БАҚ бостандығы туралы бұл кепілдемелер Ресей Федерациясының Конституциясымен бекітіліп, 1993 жылдың 12 желтоқсанындағы референдумында қабылданды. Олардың ішінде сөз бостандығын, бұқаралық ақпарат, тыйым, цензура және көптеген басқа да тұлға мен азаматтың құқықтары мен бостандықтарына кепілдіктер оларды қамтамасыз ету және қорғауға қатысты баптар мен ережелер (б. 28, 31, 41, 42, 44, 46) бар. Ресей Федерациясымен қол қойылған тікелей және басым-әрекет қағидаттары мен нормалары бекітілген халықаралық құқықтық нормалар мен халықаралық шарттарды Ресей Федерациясының Конституциясы бекітеді [7].

БАҚ-қа қатысты ресейлік заңнамалық үрдіс адам құқығының негіздері мен бостандықтарына қатысты халықаралық-құқықтық құжаттарға тікелей әсер етеді.

Қорытынды

Қорыта келгенде, Ресейдің БАҚ туралы қазіргі заңнамалары мен Конституциясы халықаралық еуропалық стандартқа сәйкес жасалған. Бірақ бұған қарап, Ресейдің БАҚ туралы заңнамалары өзгертулер мен толықтырулары журналисттердің құқықтарын, қоғамның, масс-медианың нормативтік құқықтық және өзге де қамтамасыз ету құралдарын дамыту және жетілдіруді қажет етпейді деген сөз емес. Өздері жариялаған кепілдіктер өздерін қорғайды деп айтуға болмайды. Заңнаманың қолданысқа енуі көптеген факторларға қатысты және олар жүйелі болмайды. Қолданыстағы заңдар мен БАҚ реттеу жүйелі емес. Сол себепті билік, әсіресе жергілікті билік, БАҚ өз еркімен бақылау үшін жариялылықтың жоқтығын пайдаланады. Заңдарды барлық тараптар сақтау керек, материалдық-мүліктік, саяси, рухани-мәдени және т. б. жұмыс кезінде кешенді жұмыс жасалуы керек.

Масс-медиа мемлекеттік кепілдемелер ішіндегі БАҚ нақты бостандық беретін және осы бостандыққа жету жолында кедергі болып табылатын жолдарды ажырата білуі керек. БАҚ бостандығын қорғауды қамтамасыз ету мемлекеттік органдардың маңызды функцияларының бірі. Олардың ішіндегі ең маңыздысы БАҚ, ақпарат, сөз, сенім, ой бостандығын соттық және сотта қорғау болса, іс жүзінде бұл орындала бермейді. Халықаралық құқықтық нормаға сай Ресей Федерациясында сөз бостандығы өркениетті қоғамға сай, Конституциямен шектеледі. Қорыта келгенде Ресей жұртшылығын БАҚ қандай ақпаратты беретіні, оны қалай ұсынатыны мазалайды. БАҚ арқылы нақтыланбаған немесе жалған мәліметтер таратылуының кесірінен топтық, этникалық, діни алауыздықтар туып жатады, және БАҚ бостандығын асыра пайдаланып азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын бұзушылар жазаланбай қалады. Бұл сөгіс шенеуніктерге де БАҚ өкілдеріне де қатысты. 90 жылдардағы ақпараттық соғыс БАҚ пен кейбір жекелеген журналистердің абыройына

үлкен нұқсан келтірді. Шенеуніктердің, саяси қайраткердің бұқаралық ақпарат құралдарын сотқа беруі кең етек жайды. Дегенмен, біздің ойымызша, Ресейдің БАҚ туралы заңнамасы негізгі құқықтар мен бостандыққа кепіл беретін, нормалар мен ережелер мемлекет пен БАҚ-ның өзара әрекеттесуі көптеген конвенциялар мен келісімдер арқылы бекітілген халықаралық құқықтық нормаларға сай. Алайда, БАҚ динамикалық өзгерісті әлемде және қарама-қайшылыққа толы шынайы уақытта өмір сүруіне тура келгендіктен, БАҚ қазіргі жағдайына әсер етпей қоймайды. Сондықтан қай елде болса да кез келген заңға реформа соттық және әкімшілік тәжірибенің қалып-

тасуымен, экономикалық реформалардың тереңдеуімен, азаматтық қоғам құрылымы арқылы өзін-өзі реттейтін тетіктердің қалыптасуымен жетілуі тиіс. Сөйтіп, болашақта БАҚ қызметін, ең бірінші кезекте электронды, сондай-ақ БАҚ қызметін экономикалық ынталандыруға бюджеттік шығындардың (мемлекеттік тапсырыс) артуын реттейтін жаңа заңнамалық актілердің қабылдануын болжауға болады. Ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің негізгі саяси механизмдерінің бірі заңнамалық, нормативтік-құқықтық актілер жүйесі техника мен технологиялардың даму үрдісіне сәйкес жетілдіріліп отыруы тиіс.

Пайдаланған әдебиеттер

1. «Отандық БАҚ-тың ақпараттық саясаты». (электрон.ресурс).-2020. <https://el.kz/news/kogam/otandy-ba-ty-a-paratty-sayasaty/> (30.06.2020).
2. Қазақстан Республикасының Бұқаралық ақпарат құралдары туралы Заңы//1999, N 451.- www.adilet.zan.kz
3. Қазақстан Республикасының ұлттық қауіпсіздігі туралы Қазақстан Республикасының 2012 жылғы 6 қаңтардағы № 527-IV Заңы. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1200000527>
4. Қазақстан Республикасындағы тіл туралы Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 11 шілдедегі N 151 Заңы. https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z970000151_
5. «Білім саласындағы өзгерістер мен жаңартулар». (электрон.ресурс).-2018. <https://rel.kz/bilim-salasynda-y-zgerister-men-zha-artular/> (07.04.2018).
6. «БАҚ туралы жаңа заң, журналистиканың деңгейін көтеру және азаматтық қоғам институтымен жұмыс — 2020 жылдың қорытындысы бойынша Қазақстанның ақпарат саласының дамуы». (электрон.ресурс) - 2021. <https://primeminister.kz/kz/news/bak-turaly-zhana-zan-zhurnalistikanyndengeyin-koteruzhane-azamatytkogam-institutymen-zhumys-2020-zhyldyn-korytyndysy-boyyynsha-kazakstannyn-akparat-salasyryn-damuy-2904245>. (29.01.2021).
7. Баглай М. В. Ресей Федерациясының Конституциялық құқығы. ЖОО-ға арналған оқулық. – 6-басылым. – Москва: Норма, 2007. – 784 Б.
8. Ресей Федерациясының 1991 жылғы 27 желтоқсандағы «Бұқаралық ақпарат құралдары туралы» N 1214-I Заңы. <https://base.garant.ru/10164247/>

А.П. Пернебекова

Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан

Особенности казахстанского и российского законодательства в сфере информационной безопасности

Аннотация. В статье рассмотрены законы об информационной безопасности и информационной политике в Казахстане и России. Относительно показана информационная политическая ситуация двух стран. Также всесторонне проанализированы интересы двух государств в информационной сфере, реа-

лизация основных информационных прав и свобод граждан, развитие конкурентоспособных информационных инструментов, информационно-телекоммуникационной отрасли, применение и создание информационных технологий, развитие информационных продуктов и услуг, государственная политика в области информационной безопасности, международное сотрудничество в информационной сфере.

В целом, по мере интенсивного развития процесса информатизации общества, выхода в мировое информационное пространство вместе с ростом прибыли будет сильнее проявляться и негативная сторона. Влияние массовой культуры может привести к последующему вытеснению национальной культуры. Ведь в любом виде средств массовой информации можно встретить много информации, чуждой нашей национальной культуре, нашему учению. Динамика развития информационных технологий, занимающая значительное место в политико-экономической и социо-культурной жизни государства, предъявляет высокие требования к решению проблем информационной безопасности. Информационная политика в государстве регулирует деятельность информационных учреждений, направленную на развитие информационной сферы общества. Данный метод включает в себя не только прессу, но и совокупность всех производств и связей в виде телевизионной и радиосвязей, создания, хранения, обработки, демонстрации информационных систем и веб-ресурсов, распространения разных видов информации, от развлекательной до научной, политической и др. Информационная политика государства призвана обеспечивать разнообразие и равноправие организационных форм в средствах массовой информации, актуализировать общественную задачу масс-медиа, обеспечивать беспристрастность информационной политики национальных, региональных и местных органов власти. Все эти вопросы являются основными в статье.

Ключевые слова: информационная политика, информационная безопасность, информационное право, информационные отношения, национальные информационные системы.

Pernebekova Aizhan Pernebekovna

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan

Properties of the legislation of Kazakhstan and Russia in the development of information policy and security

Abstract. The article examines the laws on information security and information policy in Kazakhstan and Russia. There is relatively shown information political situation of the two countries. The authors comprehensively analyzed interests of the two states in the information sphere, implementation of basic information rights and freedoms of citizens, development of competitive information tools, information and telecommunications industry, application and creation of information technologies, development of information products and services, state policy in the field of information security, international cooperation in the information sphere.

In general, as the process of informatization of society intensively develops and enters the world information space along with its profits, the negative aspects naturally increase. The influence of mass culture can lead to the subsequent displacement of national culture. After all, in any form of media you can find a lot of information that is alien to our national culture, our teachings. The dynamics of the development of information technology, which occupies a significant place in the political-economic and socio-cultural life of the state, places high demands on the solution of the problems of information security. Information policy in the state regulates the activities of information institutions aimed at the development of the information sphere of society. This method includes not only the press but also the totality of all productions and connections in the form of television and radio connections, creation, storage, processing, display of information systems and web resources, distribution of information from entertainment to science, politics, etc. The information policy of the state makes sure that the organizational forms in the media are diverse and equitable; the actualization of the public task of the mass media; impartiality of the information policy of national, regional, and local authorities. All these issues are the main issues in the article.

Keywords: information policy, information security, information law, information relations, national information systems.

References

1. «Отандық БАҚ-тың ақпараттық саясаты» [information policy of domestic mass media]. (elektron.resurs).-2020. https://el.kz/news/kogam/otandy-_ba-ty-_a-paratty-_sayasaty_/ (30.06.2020).
2. Қазақстан Республикасының Вұқаралық ақпарат құралдары туралы Заңу [Law of the Republic of Kazakhstan on mass media]//1999, N 451.- www.adilet.zan.kz
3. Қазақстан Республикасының ұлттық қауіпсіздігі туралы Қазақстан Республикасының 2012 жылғы 6 қаңтардағы № 527-IV Заңу [Law of the Republic of Kazakhstan dated January 6, 2012 No. 527-IV on the national security of the Republic of Kazakhstan]. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1200000527>
4. Қазақстан Республикасындағы тіл туралы Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 11 шілдесіндегі N 151 Заңу [on languages in the Republic of Kazakhstan law of the Republic of Kazakhstan dated July 11, 1997 N 151]. https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z970000151_
5. «Білім саласындағы өзгерістер мен жаңартулар». (elektron.resurs).-2018. <https://rel.kz/bilim-salasynda-y-zgerister-men-zha-artular/> (07.04.2018).
6. «БАҚ туралы жаңа заң, журналистиканың деңгейін көтеру және азаматтық қоғам институтымен зһұмыс – 2020 жылдың қорытындысы бойынша Қазақстанның ақпарат саласының дамуы». (elektron.resurs) - 2021. <https://primeminister.kz/kz/news/bak-turaly-zhana-zan-zhurnalistikany-dengeyin-koteru-zhane-azamattyk-kogam-institutymen-zhumys-2020-zhyldyn-korytyndysy-boyyynsha-kazakstannyn-akparat-salasyndamuy-2904245>. (29.01.2021).
7. Baglaj M. V. Resej Federaciyasynyn Konstituciyaluқ құқуғу. ZHOO-ға арналған оқулық. – 6- basylm. – Moskva: Norma, 2007. – 784 B.
8. Resej Federaciyasynyn 1991 жылғы 27 желтоқсандағы «Вұқаралық ақпарат құралдары туралы» N 2124-I Заңу. <https://base.garant.ru/10164247/>

Автор туралы мәлімет

Пернебекова Айжан Пернебекқызы – Журналистика және саясаттану факультеті телерадио және қоғаммен байланыс кафедрасының аға оқытушысы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Pernebekova Aizhan Pernebekovna – Ph.D., Senior Lecturer of the Department of Teleradio and Public Relations of the Faculty of Journalism and Political Science, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan.